

Sygn. akt II CSK 312/07

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 11 października 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Helena Ciepla (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Marian Kocon (sprawozdawca)

Protokolant Anna Banasiuk

w sprawie z powództwa Skarbu Państwa Ministra Skarbu Państwa
przeciwko Polskiej Żegludze Morskiej Przedsiębiorstwu Państwowemu
w S. oraz ORLEN Polskiemu Koncernowi Naftowemu Spółce
Akcyjnej w P.

o ustalenie nieważności umowy,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 2 października 2007 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej ORLEN Polskiego Koncernu Naftowego

Spółki Akcyjnej w P. od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 28 grudnia 2006 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny w S, w uwzględnieniu powództwa i apelacji Skarbu Państwa – Ministra Skarbu Państwa, wyrokiem z dnia 28 grudnia 2006 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w S, w ten sposób, że ustalił, iż nieważna jest umowa zbycia 3 (trzech) udziałów Spółki z o.o. N. z siedzibą w G. zawarta w dniu 19 sierpnia 1998 r. pomiędzy pozwanym Przedsiębiorstwem Państwowym Polska Żegluga Morska z siedzibą w S. a Mazowieckimi Zakładami Rafineryjnymi i Petrochemicznymi S.A. z siedzibą w P. oraz orzekł o kosztach.

Sąd Apelacyjny ustalił, że w dniu 14 maja 1998 r. Rada Pracownicza pozwanego przedsiębiorstwa Polska Żegluga Morska podjęła, na wniosek Dyrektora, uchwałę nr 1 wyrażającą zgodę na zbycie 6 udziałów w N. spółce z o.o. z siedzibą w G. W dniu 21 maja 1998 r. pozwane przedsiębiorstwo Polska Żegluga Morska wysłało list polecony do Ministerstwa Skarbu, a w dniu 19 sierpnia 1998 r. zawarło z poprzednikiem prawnym pozwanego Polskiego Koncernu Naftowego ORLEN S.A. - Mazowieckimi Zakładami Rafineryjnymi i Petrochemicznymi S.A. w P – umowę sprzedaży 3 udziałów spółki z o.o. N. za cenę 5.000.000 zł (dalej jako „Umowa Sprzedaży Udziałów N.”), i cena ta została zapłacona.

Minister Skarbu Państwa nie wniósł nigdy sprzeciwu w odniesieniu do zamiaru sprzedaży przedmiotowych udziałów.

W dniach 4 lutego, 7 lutego i 17 lutego 2005 r. na stronach internetowych Ministerstwa Skarbu Państwa ukazały się komunikaty, w których Minister Skarbu Państwa wyjaśniał, że „został zakończony ostatni etap przejęcia przez Skarb Państwa kontroli nad spółką z o.o. N. W dniu 14 kwietnia 2005 r. doszło do nabycia przez P. „P.” S.A. udziałów w spółce z o.o. N., w tym 24 udziałów od pozwanego PKN Orlen.

Sąd Apelacyjny uznał, że strona powodowa nie wykazała, aby Minister Skarbu został uprzedzony przez pozwane przedsiębiorstwo Polska Żegluga Morska, zgodnie z wymogiem art. 46a ust. 1 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (jedn. tekst: Dz. U. z 2002 r. Nr 112, poz. 981 ze zm., dalej: „ustawy o przedsiębiorstwach państwowych”) w związku z ust. 1a tego przepisu, o zamiarze zbycia 6 udziałów w N. spółce z o.o. W ocenie tego Sądu

z przedłożonej dokumentacji wynika bowiem jedynie, że w dniu 21 maja 1998 r. pozwane przedsiębiorstwo Polska Żegluga Morska wysłało list polecony do Ministerstwa Skarbu.

Na gruncie tych ustaleń oraz stanowiska, że powód ma interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy z dnia 19 sierpnia 1998 r., Sąd Apelacyjny stwierdził nieważność tej umowy. Wyraził przy tym pogląd, że zbycie przez przedsiębiorstwo państwowe udziałów, bez uprzedzenia o tym organu założycielskiego, stwarza stan bezskuteczności zawieszanej tej czynności prawnej. Odmowa zgody, jaką jest w niniejszej sprawie wniesienie pozwu, powoduje skutek w postaci bezwzględnej nieważności tej czynności *ex tunc*.

Skarga kasacyjna strony pozwanej - Polskiego Koncernu Naftowego ORLEN S.A. zawiera zarzut naruszenia art. 46a ust. 1,2 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych, art. 180 k.s.h., 65 k.c., 169 w zw. z art. 555 k.c., a także art. 189 k.p.c., i zmierza do uchylecia powyższego wyroku oraz oddalenia apelacji, bądź przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie trzeba zauważyć, że skarga kasacyjna została oparta na podstawie pierwszej z art. 398³ § 1 k.p.c., a co za tym idzie, w tym zakresie, w jakim skarżący podaje w niej stan faktyczny odmienny od tego, który ustalił Sąd Apelacyjny, wywody skarżącego jako też jego zarzuty oparte na tym założeniu są bezprzedmiotowe. Dla Sądu Najwyższego bowiem wiążący jest stan faktyczny, ustalony w zaskarżonym wyroku, skoro co do tych ustaleń skarga kasacyjna nie zawiera żadnych wymaganych ustawą zarzutów. Dotyczy to m. in. wywodów i zarzutów skarżącego opartych na twierdzeniu, że pozwane przedsiębiorstwo Polska Żegluga Morska pismem nadanym w dniu 21 maja 1998 r. zawiadomiła Skarb Państwa o zamiarze dokonania sprzedaży na rzecz Mazowieckich Zakładów Rafineryjnych i Petrochemicznych S.A. trzech udziałów w spółce N.

Poza tym, Kodeks cywilny, a w szczególności jego art. 44¹ § 2, statuuje zasadę utrzymania przez Skarb Państwa nadzoru nad działalnością majątkową samodzielnych podmiotów prawa, będących państwowymi osobami prawnymi. Przytoczony przepis przewiduje jednocześnie, że szczegółowe rozwiązania

dotyczące zakresu i sposobu wykonywania tego nadzoru zostaną określone w przepisach szczególnych.

Wśród środków umożliwiających Skarbowi Państwa działania nadzorcze jest uprawnienie o jakie chodzi w sprawie, mianowicie przewidziane w art. 46a ust. 1 w zw. z ust. 1a ustawy o przedsiębiorstwach państwowych uprawnienie do wyrażania zgody na dokonanie czynności prawnej polegającej na sprzedaży przez przedsiębiorstwo państwowe akcji lub udziałów, z wyjątkiem akcji spółek dopuszczonych do publicznego obrotu. W związku z tym przedsiębiorstwo państwowe ma obowiązek zgłosić („zgłasza”) organowi założycielskiemu zamiar dokonania wspomnianej czynności prawnej, a organ założycielski może w terminie miesiąca od dnia otrzymania zgłoszenia nie wyrazić zgody na jej dokonanie (art. 46a ust. 1 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych). Jeżeli organ założycielski nie wyrazi zgody, organom przedsiębiorstwa przysługuje sprzeciw (art. 46a ust. 2 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych), zgłaszany do organu, który tej zgody nie wyraził, a gdy ten podtrzymał swoją decyzję - do sądu (art. 63 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych).

Wychodząc z tych założeń niepodobna podzielić poglądu skarżącego, że Minister Skarbu Państwa, jako organ założycielski, nie posiada interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieważności czynności prawnej dokonanej z naruszeniem art. 46a ustawy o przedsiębiorstwach państwowych. Pozbawienie bowiem organu założycielskiego możliwości uruchomienia sądowej kontroli czynności prawnych dokonanych z naruszeniem tego przepisu w istocie rzeczy doprowadziłoby do nieuzasadnionego ograniczenia jego działań nadzorczych sprowadzając je do działań iluzorycznych, a poza tym, nie ma ku temu żadnego jurydycznego uzasadnienia.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 46a ustawy o przedsiębiorstwach państwowych określającego sposób (tryb) pozyskiwania przewidzianej w tym przepisie zgody trzeba odnotować, że Sąd Najwyższy wskazał w uchwale z dnia 26 marca 2002 r., sygn. akt III CZP 15/02 (OSNC 2003, nr 1, poz. 6), której stanowisko podziela Sąd Najwyższy w obecnym składzie, iż art. 46b ustawy o przedsiębiorstwach państwowych nie wspomina o następstwach prawnych sprzedaży akcji lub udziałów, bez uprzedzania o tym organu założycielskiego i bez

uzyskania jego zgody na taką transakcję. Skoro zaś przepis szczególny żadnej sankcji w takiej sytuacji nie przewiduje, znajduje zastosowanie norma ogólna art. 63 k.c., regulująca kwestię wyrażania zgody osoby trzeciej na dokonanie czynności prawnej oraz skutków braku takiej zgody. Prowadzi to do wniosku, że gdy przedsiębiorstwo państwowe dokona wskazanej w art. 46a ustawy o przedsiębiorstwach państwowych czynności prawnej bez uprzedniego ubiegania się o zgodę organu założycielskiego, to czynność ta nie jest bezwzględnie nieważna, lecz tylko zawieszony są jej skutki prawne w okresie oczekiwania na decyzję organu założycielskiego - z tym zastrzeżeniem, że żadna ze stron w tym czasie nie może od umowy odstąpić.

Przepisy ogólne prawa cywilnego nie rozstrzygają w sposób generalny w jakim terminie po dokonaniu czynności prawnej ma nastąpić udzielenie zgody, w przypadku gdy zgoda może być udzielona także po jej dokonaniu. Miarodajne są więc w tym względzie wyłącznie przepisy szczególne. W art. 46a ust. 1 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych ów termin oczekiwania został określony w ten sposób, że biegnie on od dnia otrzymania zgłoszenia przez organ założycielski i trwa jeden miesiąc. W tym tylko okresie organ założycielski może, wykonując swoje funkcje nadzorcze, nie wyrazić zgody na dokonaną czynność prawną. Jeżeli w tym okresie odmówi udzielenia zgody, to jeszcze czynność prawna nie staje się nieważna, albowiem przedsiębiorstwo państwowe może zgłosić sprzeciw w trybie art. 63 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych i ostatecznie sprawę rozstrzyga sąd w prawomocnym orzeczeniu. Dopiero gdy sąd uzna sprzeciw za uzasadniony, należy przyjąć - z mocą wsteczną - że czynność prawna jest bezwzględnie nieważna.

W świetle powyższych założeń trzeba stwierdzić w pierwszej kolejności, że doręczenie organowi założycielskiemu pozwanego przedsiębiorstwa Polska Żegluga Morska protokołu posiedzenia Rady Pracowniczej z dnia 14 maja 1998 r., w którym ta wyraża zgodę na sprzedaż udziałów w spółce N. stanowiło w istocie zgłoszenie zamiaru dokonania tej czynności, o którym mowa w art. 46a. 1 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych. Inaczej mówiąc, stanowiło spełnienie wymogu przewidzianego w tym przepisie. Protokół ów zawierał bowiem uzasadnienie dokonania tej czynności, oraz warunki, na jakich może ona być zrealizowana.

Sąd Apelacyjny z naruszeniem art. 46a. 1 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych wyraził odmienny pogląd, a w konsekwencji nie przywiązał istotnej wagi do okoliczności związanej z datą doręczenia protokołu z dnia 14 maja 1998 r., od której, jak wskazano, biegł miesięczny termin, w jakim organ założycielski może nie wyrazić zgody na dokonanie czynności prawnej objętej zamiarem. Trzeba tu podkreślić, co wynika z powyższych założeń, że ów termin oczekiwania byłby wiążący dla organu założycielskiego także w sytuacji, gdyby protokół z dnia 14 maja 1998 r. doręczono jemu po dokonaniu zamierzonej czynności prawnej, to jest zbyciu umową z dnia 19 sierpnia 1998 r. trzech udziałów spółki „N”.

Z powyższych względów na mocy art. 398¹⁵ k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku.